

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права і процесу»

**на тему: «Волонтерська діяльність в умовах воєнного стану:
адміністративно-правовий аспект»**

Студентка групи: ПРм – 11

Бунт Роксолана Василівна

Керівник: д.ю.н., проф.

Кравчук Мар'яна Юріївна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ЯК ФОРМИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Теоретичні основи волонтерства як соціального феномену, основні принципи.....	6
1.2. Вітчизняний та зарубіжний досвід у сфері розвитку волонтерської діяльності.....	9
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2: АДМІНІСТРАТИВНО - ПРАВОВІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСТВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	15
2.1. Правовий статус волонтера у період дії воєнного стану в Україні.....	15
2.2. Взаємодія волонтерських ініціатив із державними структурами під час війни.....	18
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	23
Висновки до розділу 3.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Актуальність. Вже протягом тривалого періоду Україна переживає складну трансформацію, яка базується на демократичній та скоординованій роботі державних інституцій, місцевих громад та населення. Події Революції гідності та військове вторгнення на Сході нашої країни показали, що державні структури управління за численними напрямками продемонстрували низьку ефективність, а в деяких випадках - навіть нездатність вирішити нагальні проблеми, що постали перед громадянами. За такого перебігу подій українське суспільство продемонструвало вражаюче вміння до інтеграції та мобілізації, успішно побудувавши мережу громадських ініціатив та організацій, які працюють над вирішенням найбільш гострих проблем.

Найсильніший сплеск волонтерства в Україні відбувся у 2022 році після повномасштабного вторгнення російської федерації. З першої хвилини волонтерами стало майже все населення країни. Волонтери стали силою, яка підтримує армію та надає різні форми допомоги постраждалому від збройної агресії населенню. Сьогодні ми неодноразово можемо почути фразу: «Життя вже не буде таким, як до цього». І це дійсно так, оскільки змінилися цінності, спосіб життя та мислення. Теза про те, що волонтерська допомога відіграє важливу роль у системі підтримки як збройних сил, так і цивільного населення, не потребує додаткової аргументації.

У зв'язку з тим, що волонтерська діяльність підлягає правовому регулюванню, на даний момент, в умовах війни, виникла об'єктивна потреба дослідження особливостей волонтерської діяльності, а також виокремлення її адміністративно-правових основ.

Стан дослідження. Зважаючи на велику швидкість соціальних процесів, тема волонтерства в Україні, є надзвичайно актуальною, особливо після початку збройного конфлікту з росією у 2014 році та ескалації війни у 2022 році. Зокрема, дослідженню питання щодо основних засад правового регулювання здійснення волонтерської діяльності у теоретичному і практичному вимірі присвячені праці

таких науковців, як: Гапон В. О., Горінов П. Драпушко Р., Деркачова Н., Корж-Ікаєва Т., Краснокутська Л., Сірко В., Боксгорн А., Снігур Л. А. Однак, незважаючи на такий різнобічний спектр наукових досліджень, все одно залишається ряд дискусійних питань, які стосуються волонтерської діяльності, з акцентом на адміністративно-правові аспекти, а також в контексті війни, що триває.

Метою дослідження є насамперед з'ясувати та обґрунтувати феномен поняття волонтерства, систематизувати вітчизняний та зарубіжний досвід становлення і функціонування волонтерського руху. Крім того, важливо встановити сучасний стан адміністративно-правового регулювання волонтерства в Україні та проаналізувати основні аспекти взаємовідносин держави та суспільства. Слід згадати і про вплив на волонтерську діяльність воєнного стану та законодавчих нововведень, які з ним пов'язані, а також визначити основні проблеми та перспективи подальшого розвитку українського волонтерського руху.

Завдання. Для досягнення вищезазначеної мети мною поставлені наступні завдання:

1. Сформулювати поняття «волонтерство» як соціальний феномен;
2. Проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку волонтерства;
3. Виділити адміністративно-правові засади волонтерської діяльності в Україні в умовах збройного конфлікту;
4. Розглянути аспекти волонтерського руху як форми співпраці між владою і громадянським суспільством;
5. Визначити правові гарантії та соціальний захист волонтерів під час дії воєнного стану;
6. Виявити основні проблеми та перспективи діяльності волонтерського руху в Україні на сучасному етапі.

Об'єктом дослідження курсової роботи виступає волонтерська діяльність в Україні в умовах воєнного стану, зокрема її адміністративно-правові основи.

Аналіз включає в себе всі аспекти організації та реалізації волонтерської роботи в країні під час збройного конфлікту, взаємодії з державними органами, правового забезпечення волонтерів, а також функціонування волонтерських ініціатив на рівні місцевих громад та національної безпеки.

Предметом дослідження є нормативно-правові акти, що регулюють волонтерство, правовий статус волонтерів та їх соціальні гарантії; механізми взаємодії волонтерських організацій з державними органами та проблеми, які виникають у правовому регулюванні цієї діяльності.

Методи дослідження були підібрані відповідно до поставленої мети та завдань дослідження. У процесі роботи застосовувалися як загальнонаукові методи пізнання, так і спеціальні методи, зокрема:

- Історичний метод у поєднанні із логічним слугував теоретичною основою для аналізу становлення волонтерського руху в Україні.
- Системно-структурний метод дав змогу дослідити ключові форми та способи волонтерської підтримки.
- Формально-догматичний було використано для розкриття поняття та змісту явища волонтерства.
- Емпіричний метод застосовувався під час вивчення практичних аспектів волонтерської діяльності, зокрема через соціальні мережі, для виявлення основних закономірностей та тенденцій у волонтерській діяльності.

Структура роботи. Дана курсова робота включає вступ, три розділи, які вміщують чотири підрозділи, висновки та список використаних джерел (усього 31 сторінка).

РОЗДІЛ 1:

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ЯК ФОРМИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Теоретичні основи волонтерства як соціального феномену, основні принципи

Сьогодні, в умовах становлення українського громадянського суспільства, волонтерська діяльність є однією з ключових форм соціальної залученості для самореалізації людини як особистості. Робити щось корисне безоплатно, за покликом серця, вкладаючи всю свою енергію, час і таланти - усе це характерно для волонтерства.

Від самого початку волонтерство було складовою частиною суспільних перетворень, проявом солідарності, і воно набуло вагомого значення в останні роки, особливо в Україні. Коли війна розпочалася, поняття «волонтерство» вийшло далеко за межі звичних уявлень. У цей складний час волонтерська діяльність стала основою для підтримки людей, держави та армії. Цей рух можна вважати одним з найважливіших соціальних феноменів, що відображає глибокі взаємозв'язки між індивідом та суспільством.

Із швидким розвитком волонтерського руху у світі починаючи з ХХ століття, визначення «волонтерство» почало розглядатися як безоплатна, цілеспрямована, суспільно-корисна праця, що надається добровольцями з власної ініціативи для формування кращих умов життя населення. Волонтерська робота може набувати будь-яких форм, від вирішення загальних соціальних конфліктів до сприяння подоланню глобальних проблем, але головна ідея полягає в тому, що волонтери докладають безкорисливих зусиль для покращення добробуту конкретної громади [11, с. 69].

Погляди на визначення та осмислення сутності термінів «волонтер» та «волонтерська діяльність» викладені в ряді робіт відомих українських та зарубіжних вчених. Так, термін «волонтер» має своє походження від французького слова «volontaire» та англійського «volunteer», які, у свою чергу, походять від латинського - «voluntarius», що дослівно перекладається як

«доброволець» або «бажаючий». На думку Т. Ляха, волонтер – це особа, яка вирізняється високим рівнем комунікативних навичок, глибоко розуміє потреби оточуючих та труднощі оточуючих, проявляє емпатію й щире прагнення безкорисливо допомагати у вирішенні проблеми інших людей [17]. Водночас науковець ототожнює це поняття з терміном «доброволець». Адже, добровольцями зазвичай називають тих, хто з власної волі вступає до лав українських сил оборони. Натомість волонтери - це особи, які через свою діяльність надають допомогу та підтримку військовослужбовцям, пораненим і полоненим, піклуючись про їхні потреби.

Існують й інші різноманітні визначення волонтерства, зокрема ми хотіли б виокремити: «Волонтер - це людина, яка безкорисливо допомагає тим, хто цього потребує», «Волонтер - це носій ідеї співпраці та взаємодопомоги в суспільстві», «Волонтер - це джерело надії для тих, хто опинився у складних життєвих обставинах».

Аналізуючи згадане твердження, слід також визначити і зміст поняття «волонтерська діяльність», яке є явищем багатограним та широко інтерпретованим серед науковців. Традиційно, сформувалося кілька підходів до розуміння досліджуваного поняття, а саме Горінов П., волонтерську діяльність розглядає як благодійну активність, що здійснюється фізичними особами на безоплатній основі, без отримання прибутку чи кар'єрних переваг, з метою покращення добробуту громади та розвитку суспільства в цілому [10]. У свою чергу, на думку В. О. Гапона, волонтерська діяльність здійснюється на основі вільного вибору особисто та безоплатно на користь фізичних осіб, юридичних осіб, соціальних груп чи суспільства в цілому [8, с. 252].

Прийняття Верховною Радою України у 2011 році Закону України «Про волонтерську діяльність» продемонструвало визнання державою волонтерського руху важливою ланкою громадянського суспільства. Частиною 1 статті 1 вказаного закону визначено, що волонтерська діяльність - це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги, є формою благодійної допомоги [5].

Наше розуміння волонтерської діяльності зводиться до того, що це добровільна участь громадян у наданні допомоги під час війни, що включає: забезпечення необхідними ресурсами, медичну та психологічну підтримку, відновлення інфраструктури та інші гуманітарні заходи, і також є важливим елементом національної єдності, патріотизму та прагнення до перемоги в складних умовах.

З огляду на свою унікальну сутність, волонтерська діяльність виступає вагомим соціальним феноменом, дієвим механізмом вирішення складних індивідуальних і соціальних викликів, джерелом нестандартних рішень та формою залучення кожного члена суспільства задля покращення рівня життя.

Важливо усвідомити, що волонтерством не є безоплатне виконання робіт або надання послуг людьми на підставі сімейних, дружніх чи сусідських зв'язків, а також виконання обов'язків на робочому місці або робота, за яку виплачується заробітна плата.

У контексті даного питання, варто визначити принципи, на яких базується волонтерська діяльність, які впливають з вищезгаданого, а також окреслені вітчизняними дослідниками такими як, Деркачова Н., Драпушко Р., зокрема:

- безкорисливості (ґрунтується на відсутності матеріальної або іншої зацікавленості у відносинах між волонтером та отримувачем допомоги);
- гуманізму (проявляється у дотриманні прав людини, вираженні доброзичливості, толерантності та поваги);
- добровільності (виявляється в тому, що залучення до волонтерської діяльності та виконання волонтерських завдань здійснюється лише за бажанням, і отримувач допомоги має право відмовитися від наданих послуг, якщо вони не відповідають його потребам);
- законності (передбачає відповідність волонтерської діяльності чинному законодавству, зокрема законам України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про волонтерську діяльність», «Про громадські об'єднання» та ін.) [10; 12].

Волонтерство охоплює різноманітні напрями, включаючи традиційні прояви взаємодопомоги та самодопомоги, надання послуг та інші форми громадянської активності, що здійснюється на добровільних засадах без очікування фінансової винагороди. Іншими словами, волонтерство - це безкорислива праця, заснована на благодійній ідеї служіння людським ідеалам, без фінансового зростання чи кар'єрного просування, але з чіткою метою допомогти іншим. Саме в умовах повномасштабної війни в Україні роль волонтерів є незамінною, адже їхня підтримка і допомога дозволяють суспільству вистояти в складних умовах і наблизитися до перемоги.

1.2. Зарубіжний та вітчизняний досвід у сфері розвитку волонтерської діяльності

Історично волонтерська діяльність зароджувалася ще в античні часи та багато хто вважає, що сучасний рух розпочався з 1859 року, коли французький письменник і журналіст Анрі Дюнан, вражений наслідками кровопролитної битви при Сольферіно, запропонував створити Червоний Хрест. Ідея Червоного Хреста, заснованого на принципах нейтральності, незалежності та добровільності, стала основою для формування міжнародних організацій, що надають гуманітарну допомогу. Ці принципи досі є керівними для численних волонтерських організацій по всьому світу [6].

Однак, ми схильні до думки, що відокремлене, організоване волонтерство, яке змогло ефективно мобілізувати ресурси для допомоги, виникло саме у XX столітті, коли на фоні двох світових воєн та природних катастроф виникла необхідність у більш організованому наданні допомоги постраждалим. Саме в цей час і було засновано Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою у Парижі.

14 вересня 1990 року в Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль було ухвалено Загальну Декларацію про волонтерську діяльність, згідно з якою волонтерство розглядається як

інструмент соціального, економічного, культурного та екологічного розвитку. Декларація окреслює декілька ключових принципів руху, серед яких - надання індивідуальних чи організованих послуг, а також перетворення волонтерської діяльності на складову особистого розвитку, здобуття нових знань та навичок [6].

Волонтерство в США почало розвиватися ще в XIX столітті, але особливого розмаху цей рух набув під час Великої депресії в 1930-х рр. Тоді чисельність учасників волонтерських ініціатив сягала 3 мільйонів осіб. Важливу роль у цьому процесі зіграв Франклін Рузвельт, який в рамках своєї політики «Нового курсу» ініціював створення організації Civilian Conservation Corps. Метою проекту було зниження рівня безробіття, а також виконання важливих завдань, пов'язаних зі збереженням довкілля та природних ресурсів. Програма здобула дивовижну популярність серед американців та стала прикладом для численних екологічних ініціатив [12, с. 116]. Вважаємо, що дане показує нам, як в складні часи волонтерська діяльність може стати важливим інструментом соціальної стабільності та екологічних змін.

Наразі основною платформою, яка дозволяє американським волонтерам знаходити можливості для діяльності, а організаціям і особам, що потребують допомоги волонтерів, заявляти про свої потреби є волонтерські центри. У США їх функціонує понад 500.

На початку XX століття ідея волонтерства в Японії набула широкого суспільного визнання, і у 1910 році уряд заснував систему волонтерської допомоги «Хоумен інн» (сьогодні - «Мінсей інн»). Провідний принцип цієї системи залишається незмінним: обрані представники суспільства, які відповідають за оцінку рівня добробуту громадян, працюють у партнерстві з урядом.

У країнах, де волонтерство має глибокі традиції, таких як Велика Британія та Німеччина, добровільна діяльність та самі волонтери захищені законом. Країни Центральної і Східної Європи також зробили важливий крок до визнання волонтерства на офіційному рівні, створивши правову базу, яка стимулює

розвиток цієї діяльності. Так. У Німеччині ще з 1964 року діє державна програма «Добровольчий соціальний рік», яка надає молоді можливість протягом року долучатися до соціальних або екологічних ініціатив. Починаючи з 2002 року волонтерська діяльність визнана альтернативою військовій службі. У Чехії ж Закон «Про волонтерську діяльність» передбачає акредитацію неурядових організацій, які займаються підбором, підготовкою волонтерів, укладають з ними відповідні угоди та скеровують до установ, що потребують їхньої допомоги. Волонтери, які працюють поза цими рамками, не признаються такими і не захищаються даним законом [12].

Сьогодні можна сказати, що волонтери з понад 100 країн об'єдналися в масштабний міжнародний рух, який стає все активнішим і впливовішим на світовій арені. Яскравим прикладом такого явища є США, де волонтерська діяльність охоплює близько 60% серед жінок та близько 50% серед чоловіків. У Франції, за оцінками, участь у волонтерських ініціативах беруть приблизно 19% дорослого населення, з яких 60% займаються цим на регулярній основі. Щороку волонтерський рух охоплює понад 100 мільйонів осіб по всьому світу [6].

В Україні волонтерський рух має свою особливу історію становлення та розвитку, однак є частиною загального глобального контексту. У травні 1998 року Україна, поряд з іншими країнами Центральної та Східної Європи розпочала реалізацію регіональної програми «Ініціативи по роботі на добровільних засадах». Основною метою цієї програми було відновлення волонтерства в зазначених країнах як основи громадського суспільства та гарантії незворотних демократичних змін, а також збільшення частки добровільної праці, орієнтованої на вирішення конкретних соціальних проблем [22].

22 березня 2001 року в Україні було організовано заходи, приурочені до Міжнародного року волонтерів, в рамках яких було реалізовано декілька проєктів, спрямованих на розвиток волонтерського руху в країні. Важливим етапом для становлення волонтерства в Україні також став і 2003 рік, оскільки саме тоді Кабінетом Міністрів України вперше створено Координаційну раду з

питань розвитку та підтримки волонтерського руху. Волонтерська діяльність в Україні є вагомою частиною громадянської активності, і її діяльність регламентуються Законами України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та «Про волонтерську діяльність».

Необхідно погодитись з думкою Краснокутської Л., що розгортання волонтерства в Україні є реакцією суспільства на зовнішню агресію, яка сприймається, з одного боку, як виклик самоідентифікації нації, а з іншого - як внутрішньополітична криза, яка ускладнює ефективне виконання державою своїх функцій. Усвідомлення своєї ролі у сучасних процесах державотворення та забезпечення обороноздатності країни від зовнішньої загрози значно прискорило розвиток громадянського суспільства [16, с. 31].

Вважаємо, що саме після 2014 року слово «волонтер» в українському суспільстві набуло нових асоціацій, головним чином з тими людьми, які підтримують армію. У той період міжнародні експерти зазначили, що в жодній країні світу не спостерігалось такої потужної волонтерської активності, як в Україні [6].

Під егідою Представництва Організації Об'єднаних Націй та Програмою «Волонтери ООН» за підтримки проекту «Демократизація та права людини в Україні» у 2014-му році було проведено дослідження волонтерської діяльності та благодійності в Україні. У звіті було підкреслено, що «країна активно розвиває партнерські відносини на всіх рівнях суспільства, сприяючи розвитку нації, щоб зміцнити свою здатність долати кризи і забезпечувати економічне зростання». Волонтери, які залучені до цієї ініціативи, сприяють зміцненню миру та розвитку українського суспільства. Крім того, вони активно інформують громадськість про діяльність організації та заохочують фахівців з різних сфер долучатися до волонтерських проєктів [13, с. 108].

Безсумнівно, одним із основних факторів, що прискорили розвиток волонтерської діяльності в Україні, стала повномасштабна війна, розв'язана росією в 2022 році. Коли країна опинилася на межі виживання, українці показали надзвичайну солідарність, готовність підтримувати один одного та вистояти

перед зовнішньою загрозою. Це стало потужним імпульсом для швидкого розвитку волонтерства, який став не лише складовою гуманітарної підтримки, але й важливою частиною національної оборони.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було визначено, що волонтерська діяльність є добровільною, некомерційною та соціально орієнтованою активністю, яку здійснюють волонтери шляхом надання допомоги на безоплатній основі. Основними її характеристиками є добровільність, відсутність матеріальної вигоди, соціально спрямований характер, користь як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому. Окреслено ключові принципи волонтерства: добровільність, безкорисливість, гуманність, законність.

Зазначено, що в умовах війни волонтерство стало не лише важливим інструментом соціальної підтримки, але й своєрідною моральною основою для всієї нації. Волонтери в Україні стали справжніми героями, які допомагають армії, медичним установам, переселенцям і всім тим, хто постраждав від війни. Особливо вражаючим є те, що волонтерський рух в Україні перетворився не лише на засіб допомоги у важкий час, а й на потужний елемент мобілізації людей, які відчувають свою відповідальність за долю країни.

Волонтерська діяльність, як ключова складова розвитку громадянського суспільства, має значний досвід, як в Україні, так і за кордоном. Ще в ХХ столітті волонтерський рух став важливим чинником глобальних гуманітарних ініціатив, допомагаючи у відновленні після воєн, надаючи підтримку під час катастроф та реалізації соціальних проєктів. В Україні волонтерство розвивалось поступово, проте найбільший поштовх воно отримало після Революції Гідності та, без сумніву, після початку повномасштабної війни в 2022 році.

Таким чином, розділ дозволив розкрити поняття волонтерської діяльності, її основні характеристики та принципи, які стали основою для розуміння ролі волонтерства в умовах війни.

РОЗДІЛ 2: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСТВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

2.1. Правовий статус волонтера у період дії воєнного стану в Україні

Природно-правова складова волонтерської діяльності в Україні полягає в тому, що порівняно за короткий період значна частина населення, різного віку, соціального статусу та політичних переконань, об'єднались у згуртовану систему, основною метою, якої є забезпечення гідного життя для кожного українця.

Під час воєнного стану правовий статус волонтера стає надзвичайно важливим, оскільки саме ці люди, ризикуючи життям та здоров'ям, надають невідкладну допомогу військовим підрозділам, державним та недержавним організаціям, а також постраждалим цивільним особам.

Положення адміністративного права, як складова частина механізму адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності встановлюють обов'язкові правила поведінки, які забезпечують ефективне функціонування волонтерства в суспільстві. Дані правила визначає або санкціонує держава, вони є обов'язковими для виконання волонтерами та волонтерськими організаціями. З одного боку, вони регулюють умови здійснення волонтерської діяльності, а з іншого боку - забезпечують захист прав волонтерів, визначають їх правовий статус [14, с. 52].

Конституція України як Основний закон, зазначає, що основу правового статусу волонтера, як ключового учасника волонтерського руху, складає сукупність його прав наданих законодавством та обов'язків, покладених на нього вимог щодо виконання конкретних дій у межах, визначених правовими нормами [1].

Обсяг прав і обов'язків, якими наділена певна особа, безпосередньо залежить від правового статусу, у якому вона перебуває. Тому, розглядаючи спеціальний правовий статус, до якого відноситься і статус волонтера, слід

підкреслити, що він забезпечує індивіда особливим набором прав і покладає на нього специфічні обов'язки, які не поширюються на інших осіб [15, с. 451].

Розглядаючи питання адміністративно-правового статусу волонтера, варто звернутись до норм Закону України «Про волонтерську діяльність», який встановлює систему прав та обов'язків волонтера. Окрім того, потрібно зважати на те, що волонтер, який здійснює свою діяльність у рамках волонтерської організації чи іншої установи, також набуває прав та обов'язків, які впливають із цієї структури, дане визначене ст. 5 згаданого Закону.

Відповідно до ч. 4 ст. 7 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтер щодо реалізації своєї діяльності має право, зокрема на: належні умови здійснення волонтерської діяльності, а саме, отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням; зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу; відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності; інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством [5].

Щодо обов'язків волонтерів, окремі вчені порушують питання про те, наскільки принципи волонтерської діяльності, як добровільність та неприбутковість узгоджуються з покладенням на волонтера певних зобов'язань. Це пояснюється тим, що, приймаючи рішення займатися волонтерською діяльністю, а тим більше - отримавши офіційний статус волонтера, особа фактично погоджується дотримуватися обов'язків, визначених законодавством або умовами відповідного договору [9, с. 58].

Зокрема, до кола обов'язків волонтера включає такі, як: добросовісне та своєчасне виконання завдань, пов'язаних із здійсненням волонтерської діяльності; у передбачених законодавством випадках - проходження медичного огляду та надання відповідної медичної довідки; участь у навчальних заходах тощо [5].

У розрізі даного питання варто підкреслити, що крім Закону України «Про волонтерську діяльність», основні категорії та напрями волонтерської діяльності регламентовані також й іншими нормативно-правовими актами, у тому числі: Законом України «Про соціальні послуги», в якому окреслено соціальну підтримку та допомогу вразливим групам населення; надання допомоги в кризових ситуаціях і надзвичайних обставинах визначено Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» та Порядком надання волонтерської допомоги за окремими напрямами волонтерської діяльності; щодо сприяння національній безпеці та обороні - Законами України «Про оборону України» та «Про національну безпеку України», які містять положення щодо особливостей волонтерської діяльності в контексті забезпечення оборони держави та національної безпеки, які є особливо актуальні в умовах збройної агресії.

Особливо у період воєнного стану в Україні, гарантії для волонтерів є ключовим елементом, що забезпечує ефективну підтримку громадян, які допомагають військовим, медичним закладам, органам державної влади та іншим організаціям, які займаються вирішенням надзвичайних ситуацій. Проаналізувавши наявну інформацію щодо вказаного, вважаємо, що варто виокремити основні гарантії та підтримку від держави, а саме: право на медичну допомогу, що охоплює лікування у випадках поранень або захворювань, які виникли під час виконання волонтерських обов'язків; право на компенсацію витрати, пов'язаних з діяльністю; право на захист своїх трудових прав, якщо їхня діяльність має формальні трудові відносини з організацією або державними органами.

Також, необхідно згадати і про те, що 15.08.2022 року Верховна Рада України ухвалила два важливі законопроекти: № 7363 «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності» [3] та № 7364 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії російської федерації проти України» [4].

Раніше, згідно з нормами законодавства, усі доходи фізичних осіб - волонтерів оподатковувалися військовим збором у розмірі 1,5 %. Ухвалені зміни спрямовані на зменшення податкового тиску на благодійників.

Однак, це не стосується осіб, які займаються проблемами вимушених переселенців. Як справедливо зауважує Войнова Н., по суті, проблема одна й та ж, але для таких людей чомусь така норма лишилася. Єдиним виключенням з цього правила є отримані доходи, перелік яких наведено Податковим кодексом України. Однак, збирання коштів у межах волонтерської діяльності на особисті картки волонтерів не підпадає під цей виняток і не звільняється від оподаткування [7].

Також протягом періоду дії воєнного стану значно уточнено умови та порядок виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера, спричиненої пораненням (контузією, травмою чи каліцтвом), отриманим під час виконання волонтерської діяльності в зоні бойових дій. Крім того, встановлено фіксовану одноразову грошову допомогу у розмірі 500 прожиткових мінімумів у разі загибелі (смерті) волонтера під час надання волонтерської допомоги.

2.2. Взаємодія волонтерських ініціатив із державними структурами під час війни

Волонтерські організації стали ключовим елементом підтримки та стійкості українського суспільства під час війни, що триває з 2014 року, і в умовах повномасштабного вторгнення з 2022-го року.

На даний момент, процеси формування демократичної правової держави та розвиток громадянського суспільства в Україні відбуваються паралельно, і ці два процеси взаємодіють, доповнюючи одне одного. Адміністративно-правова підтримка волонтерської діяльності здійснюється через систему органів державної влади та місцевого самоврядування, які виконуючи свої функції, сприяють створенню умов для ефективної роботи волонтерів і організацій, що їх

залучають. Як підкреслює Гапон В. О., одним із важливих елементів взаємовідносин держави та громадськості у сфері волонтерства є адміністративно-правове регулювання цієї діяльності, оскільки формує визначені правила та рамки «гри», де учасниками виступають держава та суспільство, а полем гри є сфера волонтерської діяльності [8, с. 253].

Процес взаємодії між владою та суспільством в Україні має історичні корені і протягом усіх років незалежності був супроводжений низкою проблем, таких як недосконалість нормативно-правової бази, відсутність злагодженої організаційної структури та ідеологічні розбіжності. Війна відкрила багато з цих проблем, які раніше залишалися в тіні. Зокрема, виявилось, що органи державної влади були неготовими до такого масштабу викликів, що підкреслило необхідність оперативного реагування на зміни.

З метою покращення співпраці між громадськими організаціями та органами влади на всіх рівнях - як національному, так і місцевому, значно посилилася координація волонтерських ініціатив та інших форм громадянської самоорганізації у питаннях підтримки Збройних Сил України та надання допомоги постраждалому цивільному населенню. Як приклад, в процесі митного оформлення гуманітарної допомоги - винесено рішення уряду про скасування обмежень на ввезення шоломів і бронежилетів, що значно спростило цей процес та прискорило загальну логістику і доставку обладнання.

Також ми бачимо активне партнерство між волонтерськими організаціями та військовими адміністраціями, особливо в питаннях логістики та управління гуманітарною допомогою. Центральними органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування запроваджено механізми, які дозволяють поєднувати волонтерську діяльність із оплачуваною працею, гарантують волонтерам, що працюють у зоні бойових дій, права, подібні до прав учасників бойових дій, а також передбачають можливість їхньої реєстрації через застосунок «Дія» в державному реєстрі [19, с. 36].

Національна поліція України займає ключову роль у захисті прав волонтерів та забезпеченні їхньої безпеки. Волонтери долучаються до цієї

роботи не задля матеріальних або фінансових вигод, а з метою надання безкорисної допомоги тим, хто її потребує. Однак, є випадки, коли люди займаються благодійністю або намагаються імітувати її з корисливих намірів, прагнучи отримати вигоду.

Волонтерська діяльність в Україні має особливості, які не відповідають стандартним міжнародним практикам. Вона не лише створює систему допомоги для тих, хто її потребує, але й паралельно розвиває механізми для вдосконалення функцій державних органів, зокрема в сфері оборони. Це вимагає підвищеного контролю за використанням гуманітарної допомоги, діяльністю благодійних фондів, волонтерських організацій, а також за роботою окремих осіб, що організовують збір коштів на благодійні цілі. Превентивна діяльність є однією з основних задач поліції, і вона має бути спрямована на запобігання правопорушенням.

Через платформу «СпівДія» у співпраці з Офісом Президента та відповідними міністерствами надається підтримка в об'єднанні зусиль волонтерів, бізнесу та держави для вирішення таких проблем, як надання тимчасового притулку, допомога дітям, працевлаштування, юридична допомога та організація гуманітарних хабів на регіональному рівні.

В Україні люди різного соціального та економічного рівня активно допомагають Збройним Силам України, роблячи свій внесок у стійкість та обороноздатність країни. Наприклад, Благодійний фонд Сергія Притули, який співпрацює з активістом Сергієм Стерненком та інфлюенсером Ігорем Лаченковим успішно об'єднали зусилля для забезпечення української армії необхідним обладнанням. Варто зазначити, що Благодійний фонд зареєстрований як юридична особа, що дає йому право проводити благодійну діяльність, збирати кошти та допомагати Збройним Силам України. Всі фінансові операції та звітність фонд здійснює прозоро, що дозволяє забезпечити довіру донорів та співпрацювати з державними органами, зокрема з Міністерством оборони України.

Одним із яскравих прикладів їхньої допомоги є придбання супутника, який значно покращує здатність військових отримувати розвіддані. Цей проект був реалізований завдяки внескам громадян України, зібраним в межах ініціативи «Народний Байрактар». Внаслідок Збройні Сили України змогли ефективніше виконувати бойові завдання на передовій і здобули стратегічну перевагу в умовах війни. Після запуску супутника, пресслужба Головного управління розвідки Міноборони України повідомила, що Народний супутник окупився за перші два дні його використання [18].

Завдяки таким ініціативам, як Благодійний фонд Сергія Притули, Повернись живим та іншим, сотні тисяч українців можуть бути впевнені, що їхній внесок, хоч і маленький, має величезне значення для підтримки армії та перемоги.

Поміж вищесказаного, хотіли б виокремити те, що Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» від 05.03.2022 року № 202 було визначено, що в умовах війни тимчасово скасовано вимоги щодо обліку, використання та звітності благодійної допомоги, що дає змогу волонтерам та організаціям діяти оперативніше. Цей крок, без сумніву, сприяв швидшій мобілізації допомоги для постраждалих та Збройних Сил України.

Однак, із 01.12.2023 року згадана Постанова втратила чинність на підставі Постанови № 953 [2], а в ній подібних "послаблювальних норм" уже не передбачено. Навпаки, на отримувачів гуманітарної допомоги покладено обов'язок щомісячного складання Звіту про наявність і розподіл гуманітарної допомоги. Вважаємо такі дії у ситуації війни, коли швидкість і ефективність допомоги є критичними, можуть уповільнити важливі процеси, що в свою чергу, зашкодить тим, хто потребує допомоги, а також Збройним Силам України.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було зазначено, що функціонування волонтерських організацій в Україні відіграє вагомую роль у досягненні сталого розвитку суспільства. Волонтерський рух зосереджується на розв'язанні нагальних соціальних проблем, захисті навколишнього середовища, збереженні культурної спадщини та формуванні нових ціннісних пріоритетів населення. Відзначено, що від індивідуальних ініціатив, таких як збори коштів чи організація акцій, до великих структур - кожен вклад має велике значення.

Окреслено основні завдання адміністративно-правового регулювання волонтерства, серед яких забезпечення своєчасного та ефективного задоволення потреб громадян і держави, адекватне відображення волонтерської діяльності в законодавчих та підзаконних актах, а також створення належних правових умов для її розвитку. Однак з аналізу поточної ситуації стало зрозуміло, що, незважаючи на важливість волонтерів, їх правовий статус потребує вдосконалення, зокрема в аспектах соціального захисту, забезпечення гарантій прав та обов'язків, а також належного контролю за діяльністю волонтерів.

Отже, розділ сформував розуміння того, що для успішного протистояння агресії важливою є подальша співпраця між громадянським суспільством і державою, що дозволить ефективно забезпечити національну безпеку, підтримати оборону і відновити мирне життя. Незважаючи на досягнуті успіхи, існує необхідність удосконалення нормативно-правової бази, зменшення бюрократичних бар'єрів і посилення координаційної ролі державних органів у співпраці з волонтерськими організаціями та донорськими структурами.

РОЗДІЛ 3: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Три роки війни росії проти України значно посилили вимоги до суспільства та державних інститутів щодо ефективності роботи суспільно-політичних механізмів і забезпечення ресурсами національної безпеки країни. Поточний етап діяльності волонтерських організацій можна розглядати як інтеграцію досвіду, здобутого під час антитерористичної операції на Сході України в 2014-2018 роках, а також як процес розвитку компетенцій учасників у впорядкуванні взаємодії волонтерів з органами влади.

Як зазначалося в попередньому розділі, уряд полегшив умови для роботи волонтерських організацій, спростивши процес реєстрації благодійних фондів і громадських об'єднань. Це передбачає усунення бюрократичних перешкод та введення спрощеної системи звітності, зменшення податкового тиску на благодійні організації та надання податкових пільг для гуманітарної допомоги. Такі зміни створили сприятливі умови для залучення ресурсів і значно розширили можливості волонтерів для участі в державних програмах підтримки [21, с. 198].

Попри досягнення, волонтерський рух в Україні стикається з низкою серйозних проблем та викликів.

По-перше, це питання правового захисту волонтерів, особливо тих, хто працює у зонах активних бойових дій. Забезпечення страхування, соціального захисту та юридичної підтримки волонтерів, які зазнають фізичних чи психологічних травм під час виконання своїх обов'язків, потребує додаткового регулювання на законодавчому рівні.

По-друге, це нерівномірний розподіл гуманітарної допомоги. Відсутність належної координації між волонтерськими організаціями, державними структурами та міжнародними партнерами часто призводить до того, що деякі регіони отримують надмірну кількість ресурсів, тоді як інші залишаються без необхідної підтримки.

По-третє, це проблема фінансування. Волонтерські організації часто залежать від внесків громадян та благодійних фондів, що створює фінансову нестабільність у довгостроковій перспективі. Важливо розширювати джерела фінансування, зокрема шляхом залучення міжнародної допомоги, грантів та спонсорських ініціатив [10, с. 105]

Ще однією перешкодою, яка знижує ефективність волонтерської роботи, є недостатність узгодження між діями людей та організацій, які мають подібну мету. Одним з факторів є амбіції волонтерів і їхнє бажання діяти самостійно, що є іншим проявом активної позиції. Наступний суттєвий аспект - відсутність дієвих інструментів і центрів для координації. Звичний ризик реформ - це інерція системи та опір з боку чиновників, які бажають зберегти старі звички, вже добре знайомий багатьом волонтерам в Україні.

Перспективи розвитку волонтерства в Україні та шляхи залучення його соціальних можливостей до вирішення актуальних проблем українського народу, залежать від численних факторів. На сьогодні важливо організувати інформаційну підтримку та просвітницьку роботу серед населення стосовно волонтерської діяльності та її важливості для прогресу країни. Такі дії з боку державних інститутів допоможуть залучити більше волонтерів та сформує сильну волонтерську спільноту, здатну ефективно вирішувати найскладніші завдання [12, с. 192].

Вважаємо, щоб ефективно подолати всі труднощі, з якими стикаються волонтери під час війни, потрібно вносити зміни не лише до Закону України «Про волонтерську діяльність», а й до інших нормативно-правових актів.

Так, одним із суттєвих викликів стало питання суміщення волонтерської діяльності з офіційною працею. Варто внести зміни до Кодексу законів про працю України, передбачивши для волонтерів трудові гарантії на період виконання ними громадських обов'язків, оскільки на волонтерів не поширюються положення Кодексу законів про працю, а саме – за їх відсутності не зберігається робоче місце і середній заробіток. Загалом, не існує жодних положень, які регулюють трудові відносини між волонтером і роботодавцем.

Зокрема, важливим є також питання покращення методів протидії псевдоволонтерству. Безліч публікацій та випадків з практики свідчать про поширення зловживань у волонтерській сфері, зростання шахрайських організацій, які під прикриттям благодійності проводять публічні збори коштів для власних цілей.

Доцільно погодитись із висновком, що «закріплення в нормативних актах адміністративної та кримінальної відповідальності в цій сфері дозволить ефективно притягувати до відповідальності осіб, залучених до шахрайських схем». Необхідно доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення нормами, що визначають адміністративну відповідальність за порушення встановлених законом правил публічного збору благодійних внесків, а також за відсутність публікації (ненадання відкритого доступу) інформації про структуру та обсяг доходів і витрат благодійної організації відповідно до вимог закону [10, с. 144].

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було детально розглянуто проблеми та перспективи волонтерської діяльності в Україні на сучасному етапі. Відзначено, що волонтерство продовжує залишатися важливим елементом підтримки держави та громадянського суспільства в умовах війни, допомагаючи вирішувати не лише гуманітарні питання, але й сприяючи стабільності та розвитку вкрай важливих секторів. Проте, як було підкреслено, на даному етапі існує низка проблем, пов'язаних з недостатньою правовою регламентацією волонтерської діяльності, що створює бар'єри для її ефективного функціонування. Зокрема, необхідність удосконалення механізмів соціального захисту волонтерів, розширення гарантій їхніх прав, а також посилення контролю та координації між державними органами та волонтерськими організаціями стали ключовими викликами, які потребують вирішення.

Водночас, попри ці проблеми, розділ також висвітлює значні перспективи розвитку волонтерства в Україні. Зокрема, важливою є можливість подальшої інтеграції волонтерської діяльності в офіційні механізми державного управління, що дозволить підвищити ефективність допомоги та підтримки на національному рівні. Зміцнення співпраці між волонтерськими організаціями, державними установами та міжнародними партнерами відкриває нові можливості для зростання потенціалу волонтерства та забезпечення більш комплексної та системної допомоги.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи все, що викладено вище у даній курсовій роботі, дійсно потрібно визнати той факт, що вивчення волонтерської діяльності в умовах воєнного стану в Україні є надзвичайно важливим для розуміння соціальних, правових та організаційних аспектів цієї форми самоорганізації населення. Варто погодитися з думкою тих вчених, які висловлюють тезу про те, що за умов розбалансування системи державного управління, волонтерство стає важливою складовою соціальної підтримки, яка здатна заповнити прогалини в організації допомоги та вирішенні проблем громадян. Це дозволяє не тільки задовольняти нагальні потреби, а й зміцнювати громадянське суспільство, сприяючи розвитку активної соціальної відповідальності та взаємопідтримки серед людей.

Міжнародна практика свідчить, що там, де волонтерам надається право голосу та залучають їх до процесу прийняття рішень, якість і справедливість надання послуг значно підвищується.

Слова «волонтер», «волонтерська діяльність» та «волонтерський рух» міцно увійшли в наше повсякденне життя, що зумовлено їхнім значущим внеском у справу захисту дежави. Українські волонтери стали незамінними на всіх фронтах - від збору гуманітарної допомоги до підтримки наших захисників, і їхній внесок у перемогу неоцінений.

Крім того, проведений правовий аналіз дозволив зробити висновок, що необхідно продовжувати працювати над вдосконаленням правового регулювання волонтерства під час війни. Перетворення мають охоплювати не лише законодавчі акти, а й практичні способи їх впровадження. Розробка та імплементація нових норм і процедур допоможуть підвищити координацію, взаємодію та результативність волонтерської діяльності. Держава, волонтерські організації та громадськість повинні об'єднати зусилля для розвитку волонтерського руху в умовах війни.

Було встановлено, що адміністративно-правовий статус волонтера під час воєнного стану зазнає змін під впливом суспільства, оскільки волонтери сьогодні

ставлять під загрозу своє життя, аби підтримати всіх, хто потребує допомоги та піклування.

Феномен волонтерства в умовах складних змін українського суспільства під час, у процесі та після повномасштабного вторгнення має численні соціальні, культурні, військові, політичні та інші наслідки, вплив відчуватиметься ще багато років. Тому, хотіли б підкреслити, що управління волонтерським рухом має ґрунтуватись з врахуванням таких принципів, як: забезпечення необхідними ресурсами та інформацією, популяризація, гуманність у взаєминах, реалістичність та взаємодопомога.

Мабуть, цілком обґрунтовано визнати, що волонтерська діяльність в Україні на сучасному етапі відзначається великою кількістю нетипових для світової практики напрямів, створюючи інколи не лише систему підтримки осіб та організацій, що потребують допомоги, але й паралельну структуру розробки та впровадження рішень, спрямованих на ефективніше виконання функцій відповідними державними установами, перш за все, у військовій сфері.

Основною умовою успішного розвитку волонтерського руху та його окремих ініціатив є наявність «чутливого уряду», який оперативно реагує на вплив волонтерської спільноти та, в разі необхідності, мотивує до активних дій.

Як наслідок, хочу зазначити, що в ході проведення даного дослідження нам не вдалось повно і вичерпно охопити всю наявну проблематику, яка стосується волонтерства як важливого конструктора сучасного суспільства, а тому впевнена, що в майбутньому продовжимо більш глибоке вивчення даної теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України №953 від 05.09.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.03.2025).
3. Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності: Закон України від 15.08.2022 №2519-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-IX#Text> (дата звернення 08.03.2025).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ та організацій в умовах збройної агресії російської федерації проти України: Закон України від 15.08.2022 №2520-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2520-20#Text> (дата звернення 08.03.2025).
5. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 року. №3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 01.03.2025).
6. Буздуган Я. Еволюція світового волонтерського руху. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/3716/> (дата звернення 03.03.2025).
7. Войнова Н. Збір коштів на особисті картки волонтерів: як уникнути проблем з податковою. *Українська гельсінська спілка з прав людини*. 2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/zbir-koshtiv-na-osobysti-kartky-volonteriv-iak-unyknyty-problem-z-podatkovoiu/> (дата звернення 10.03.2025).
8. Гапон В. О. Принципи адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Ужгород, 2023. С. 250-256.

9. Горінов П. В. Адміністративно-правовий статус волонтера у період дії воєнного стану в Україні. *Київський часопис права*. №3. Київ, 2022. С. 54-61.
10. Горінов П. Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ, 2022. С. 240.
11. Даньшина В. В., Демідова Ю. Є. Теоретичні основи волонтерства як соціального феномену. Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін: матеріали 1-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 27-29 квітня 2023р. Харків, 2023. С. 68-70.
12. Деркачова Н. Роль волонтерства в державі. Соціальне і правове забезпечення волонтерської діяльності в Україні в умовах безпекових викликів: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Київ, 2023. С. 190-193.
13. Закалик Г. М., Коропатов О. М., Шувар Н. М. Волонтерська діяльність в Україні: історія, сьогодення та євроінтеграція. *Південноукраїнський правничий часопис*. №4. Одеса, 2022. С. 104-110.
14. Корж-Ікаєва Т. Механізм адміністративно-правового регулювання волонтерської діяльності в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. №2. С. 48-60.
15. Кравцова Є. О. Права та обов'язки волонтера за законодавством України. *Proceedings of V International Scientific and Practical Conference*. Австрія, 2024. С. 450-454.
16. Краснокутська Л. Розвиток волонтерського руху в Україні. Толерантність як ключова цінність мистецтва жити у мирі: матеріали наук. кругл. столу здобувачів вищої освіти, 16 листопада 2022 р. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 31-34.
17. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп: навч. посіб. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. С. 149.
18. Про проєкт Народний супутник 2023. URL: <https://prytulafoundation.org/about/projects/archive/peoples-satellite> (дата звернення 15.03.2025).

19. Сірко В., Боксгорн А. Взаємодія волонтерських організацій з органами влади під час воєнного стану в Україні. *Адміністративне право і процес*. №4(43). 2023. С. 32-40.
20. Слюсар Є. І. Волонтерський рух в Україні як елемент системи національної безпеки: сучасність і перспективи. *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. №7. Дніпро, 2024. С. 195-205.
21. Снігур Л. А. Концепти волонтер і волонтерство: історичний контекст та перспективи розвитку: *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ, 2022. С. 109-128.
22. Як виникло волонтерство? URL:<https://universe.zp.ua/jak-viniklo-volonterstvo/> (дата звернення 07.03.2025).